

2026| Språkplan

Bjørnsletta skole

Innledning

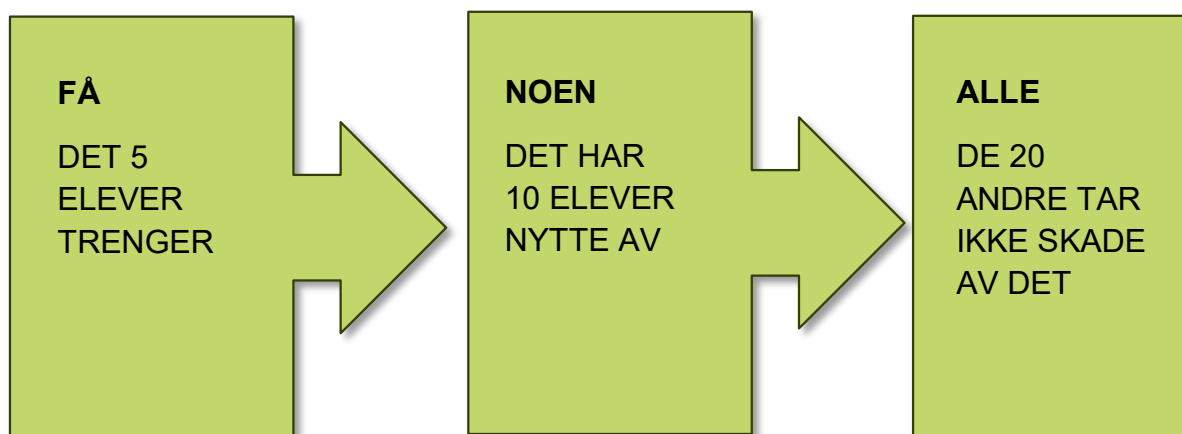
I møte med elever som tas opp til PPT eller i R-team ser vi at språklige behov ofte er en del av bildet. Dette gir oss et viktig grunnlag for å styrke det systematiske språkarbeidet på Bjørnsletta skole, både for å støtte lærernes praksis og for å sikre at elevene får bedre forutsetninger for å delta i fellesskapet.

Samtidig kan en fellesundervisning som systematisk innarbeider begrepsinnlæring og tilpasninger til et mangfold av språklige forutsetninger forstås som et inkluderende pedagogisk grep. Det vil ikke kun være til nytte for elever med språklige utfordringer, men også bidra til økt

forståelse, deltakelse og læring blant alle elever.

Dokumentet skal bidra til å tydeliggjøre skolens felles forståelse og praksis knyttet til språklige utfordringer og flerspråklighet. Det skal fungere som et støtteverktøy for ansatte i arbeidet med tidlig identifisering, tilrettelegging og systematisk oppfølging, og samtidig bidra til en helhetlig og konsistent praksis på tvers av avdelinger.

Språkplanen er utarbeidet med inspirasjon fra språkplanen til Færder kommune og BU-modellen til Kvæfjord kommune. Enkelte deler er bearbeidet og integrert i denne planen.

Innholdsfortegnelse

Innledning	1
Innholdsfortegnelse	2
Mål	3
Roller og ansvarsområder	4
Kapittel 1: Arbeid med språk	5
1.1 Språkmodellen.....	5
1.2 Tre viktige komponenter i språket	6
1.3 Språklig bevissthet	7
1.4 Arbeid med begreper	9
Kapittel 2: Språkvansker	11
2.1 DLD og flerspråklige elever	11
2.2 Kartlegginger ved mistanke om språkvansker hos elever	12
2.3 Prinsipper for fellesundervisningen for elever med språkvansker	12
2.4 Prinsipper for gruppe/en-til-en med spesialpedagog/ressurslærer for elever med språkvansker	14
2.5 Alternativ og støttende kommunikasjon (ASK).....	15
2.6 Samarbeid med foreldrene	16
Kapittel 3: Flerspråklige elever	16
3.1 Kartlegging av flerspråklige elever	17
3.1.1 Felles for alle flerspråklige elever som har FNO	17
3.1.2 Barnetrinnet 1-4.trinn	18
3.1.3 Mellomtrinnet og ungdomsskolen 5-10.trinn	18
3.2 Prinsipper for forsterking i fellesundervisningen	18
3.2.1 Ulike verktøy til forsterking av fellesundervisningen:	19
3.3 Oppfølging av kurs/FNO.....	20
3.4 Samarbeid med foreldre	21
3.5 Prinsipper for FNO-undervisning med spesialpedagog/ressurslærer.....	22
3.5.2 Mellomtrinnet 5-7.trinn	23
3.5.3 Ungdomsskolen 8-10.trinn	23
3.6 Oppfølging og evaluering av flerspråklige elevers utvikling over tid	23
Kildehenvisning	24
Vedlegg.....	26
Vedlegg 1 – BU-modellen 1-4. Trinn og begrepsplan for 5-10. trinn	26
Vedlegg 2 – Strukturert foreldresamtale for å få mer informasjon om morsmålet hos flerspråklige elever og ved mistanke DLD	39

Vedlegg 3 – Eksempler på arbeid med innhold, form og bruk i undervisningen	46
Vedlegg 4 – Ny i norsk: Eksempel på ordliste i klasserommet	51

Mål

Språkplanen er utarbeidet med den hensikt å styrke kvaliteten i språk-, skrive- og leseopplæringen ved Bjørnsletta skole. Samtidig skal den bidra til å samle og strukturere informasjon om språkvansker og arbeid med barn som ikke har norsk som førstespråk. Målet er å sikre felles forståelse, oversikt og kvalitet i arbeidet på

tvers av ansatte og avdelinger. Videre skal planen bidra til tidlig identifisering av elever med behov for ekstra støtte, slik at tiltak kan iverksettes på et tidlig tidspunkt.

Roller og ansvarsområder

Ledelsen på skolen skal:

- Ha ansvar for at språkplanen blir implementert og satt i system på skolen.
- Sørge for nødvendig kompetanseheving for personalet.
- Ha ansvar for å synliggjøre språkplanen på skolen.
- Vise engasjement for språk- og leseopplæringen og pedagogens metoder og strategier.
- Nærmeste leder tilrettelegger for at ansatte får nødvendig tid til samarbeid om organiseringen av undervisningen, og sikrer samtidig en tydelig og avklart rollefordeling på trinnet.

Kontaktlærer og faglærer skal:

- Bruke planen aktivt for å kvalitetssikre språkopplæringen i alle fag.
- Sørge for kontinuerlig observasjon/oppfølging av elevenes språkferdigheter og tilpasse undervisningen, deretter sette i gang umiddelbare tiltak ved behov.
- Følge opp tiltakene.
- Informere foresatte om hvordan de kan støtte eleven i språkutviklingen, og hvordan det arbeides med språk i skolen.
- Informerer foresatte om hvilke begreper som jobbes med på skolen, slik at de kan snakke om de hjemme.

Spesialpedagog skal:

- Sørge for kontinuerlig kartlegging av elevenes språkferdigheter der hvor kontaktlærer opplever bekymring rundt språk, og deretter bistå kontaktlærer med å sette i gang umiddelbare tiltak ved behov.
- Bidrar inn i fellesundervisningen og støtter lærerne i planlegging og utføring.
- Gjennomfører FNO og begrepsinnlæring med elever som trenger ekstra oppfølging i liten gruppe.

Assistenter skal:

- Støtte eleven i språkutviklingen gjennom positiv modellering og naturlige gjentakelser av korrekt uttale og setningsstruktur. Dvs. den voksne skal bruke korrekt språk som modell i samtale, uten direkte korrigerende. Eksempel på

hvordan man kan modellere: Barn: «I går jeg gå til butikken. Voksen: «Åh, mener du at du gikk til butikken i går?»

Hjemmet bør:

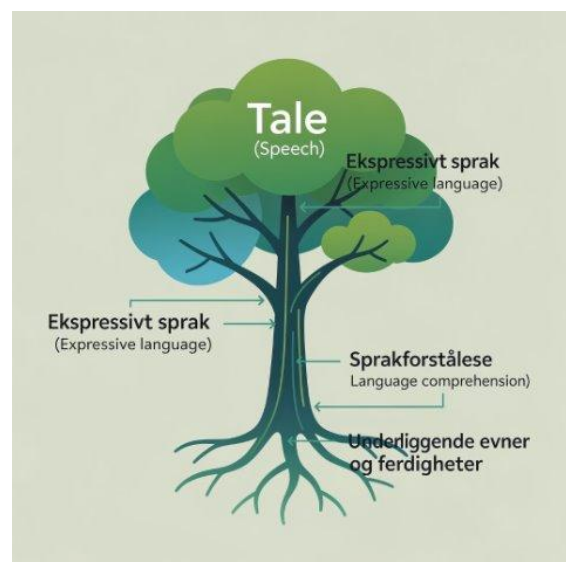
- Samtale med barna og vise interesse for skolen og deres skolearbeid.
- Lese høyt for barna og snakke om ukjente begreper.
- Støtte opp om lekser.

Kapittel 1: Arbeid med språk

Språk er viktig for å kunne forstå, gjøre seg forstått, og for å samhandle med andre og skape relasjoner til andre. I skolen er språk det viktigste verktøyet for læring og utvikling av mer abstrakt tenkning, og for å kommunisere det en har lært seg. Skolespråket stiller vesentlig høyere krav til språklige evner enn det spontane hverdagsspråket, hvor språket først og fremst er et sosialt verktøy (Thorsen, 2021 & Færder kommune, 2022).

Et godt språkmiljø hvor det enkelte barnet får gode muligheter for et rikt språklig samspill med andre, er med på å gi barnet et godt utgangspunkt for å lære å lese og skrive. Arbeid med språkstimulerende tiltak som er med på å øke barnas språklige ferdigheter er derfor viktig for å kunne bidra til å forebygge lese- og skrivevansker (Grove, I.A, 2012 i Bærum kommune, u.å. & Utdanningsdirektoratet, 2017).

1.1 Språkmodellen

Dette treet illustrerer hva språk består av, hvilke forutsetninger som ligger til grunn, og hvordan elementene henger sammen og utvikles i et samspill. Røtter, stamme, grener, kvister og blader henger nøye sammen, påvirker hverandre og utgjør en helhet.

Røttene representerer forutsetningene for å tilegne seg språk. Det vil si de biologiske og genetiske forutsetningene som kognisjon, oppmerksomhet, hukommelse, sosial motivasjon, hørsel, syn og motorikk. Svikt på noen av disse områdene får

konsekvenser for utviklingen av språket (Bærum kommune, u.å).

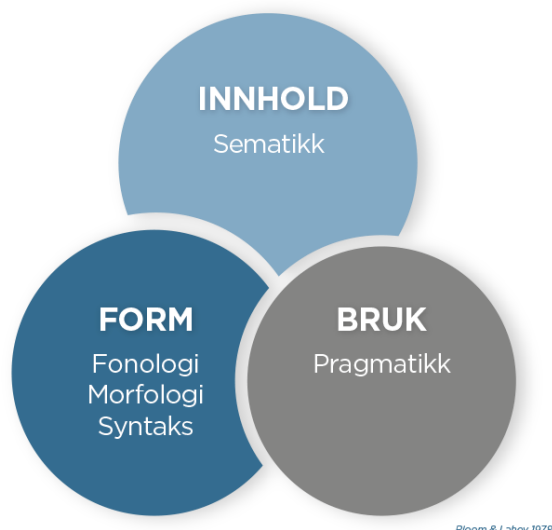
Stammen i språktreet representerer begrepsapparatet og språkforståelsen. Det er viktig med en solid trestamme for å utvikle sterke grener. Grenene representerer barnets evne til å uttrykke seg verbalt. Dette innebærer uttale, grammatiske strukturer, og etter hvert tilegnelse av språklig bevissthet

og evne til lesing og skriving (Grove, I.A, 2012 i Bærum kommune, u.å).

Med utgangspunkt i denne illustrasjonen kan vi se at det å jobbe med begreper er å legge et grunnlag for de andre språkferdighetene. En rik begrepsbank har stor egenverdi, men er også avgjørende for å sikre den videre språkutviklingen (Grove, I.A, 2012 i Bærum kommune, u.å. & Utdanningsdirektoratet, 2017).

1.2 Tre viktige komponenter i språket

Bloom og Laheys språkmodell (1998) viser til tre hovedkomponenter som det er vanlig å dele språket inn i: innhold, form og bruk. Disse tre komponentene er sammen viktige i kommunikasjonen mellom mennesker og er delvis overlappende slik modellen illustrer (Utdanningsdirektoratet, 2017).

Innhold: Semantikk - Betydningen eller meningsinnholdet i ord og setninger.

- Forkunnskap, betydning, synonym, antonym, dobbel betydning og overbegrep.

Form: Fonologi, morfologi og syntaks – Uttale, lyder og grammatiske prinsipper.

- Ordbilde, langt/kort ord, stavelser-klappe, rimer på ...?, begynner med lyden. ..?, sammensatte ord?, lydere, morsmål.

Bruk: Pragmatikk - Bruk og tolking av språk i en sosial kontekst. Samtale, sosiale regler, og situasjonstilpasset språk.

- Hva/når brukes ordet til?, "har du noen ganger sett/hørt ...?".

Bloom og Lahey mener at det er integrasjonen av disse tre elementene som utgjør en persons språklige kompetanse. Man mener av den grunn at for å kunne si at et begrep er etablert, må barnet kunne kjenne ordet

ut fra de tre dimensjonene innhold, form og bruk. Modellen viser derfor til hvordan man må jobbe helhetlig med begrepsetablering hos elevene (Bærum kommune, u.å.).

Selv om man ser at språkferdighetene hos barn er ulik av naturlige årsaker, ser man likevel at barn med samme morsmål tilegner seg ulike ferdigheter omtrent i samme rekkefølge, og da spesielt området som handler om språkets form. På den andre siden ser man at forskjellene i barns utviklingstempo ofte gjelder områdene som omhandler språkets innhold og bruk. Dette innebærer blant annet bredde i ordforråd og samtale- og

fortellerkompetanse. Dette er ferdigheter som ser ut til å være særlig avhengig av miljøet. Skolen har derfor en viktig jobb med å tilrettelegge for god språklig utvikling gjennom ulike språklige aktiviteter og arbeid med begreper (Grove, I.A, 2012 i Bærum kommune, u.å. & Utdanningsdirektoratet, 2017).

Se vedlegg 3 for eksempler fra Statped's begrepshefte om hvordan jobbe med innhold, form og bruk. Samt andre forslag fra Statped her:

<https://www.statped.no/ressurser-og-verktoy/ressurser/literacy/arbeid-med-ord/>

1.3 Språklig bevissthet

Språklig bevissthet innebærer å forstå og reflektere over språkets form, struktur og funksjon. Språklig bevissthet er viktig av den grunn at det er en forutsetning for at eleven skal kunne lære å lese og skrive, da Gough & Tunmer (1986) mener at leseforståelse er et produkt av avkoding og språkforståelse (sitert til i Færder kommune, 2022). Språklig bevissthet kan vi dele inn i tre områder:

1. Fonologisk bevissthet:
Bevissthet rundt lydene i språket, f.eks. Rimord og stavelser.
2. Fonembevissthet: Bevissthet rundt enkeltlyder i ord, f.eks. hvilken lyd som er foran, i midten og i slutten av ord, hva som blir igjen av ordet hvis man tar bort en lyd eller hvilket ord det blir hvis man legger til en lyd.
3. Morfologisk bevissthet:
Bevissthet rundt de minste meningsbærende enhetene i ord (morfemer), f.eks. kunne identifisere rotmorfem, bøyninger i ord eller finne flere ord i sammensatte ord.

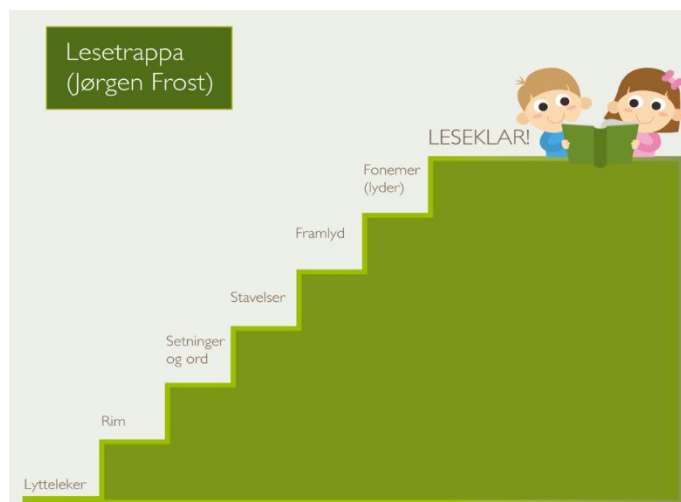
Hvordan kan vi hjelpe elevene å bli mer språklig bevisste?

Vi kan jobbe med språklig bevissthet gjennom mange ulike aktiviteter. Noen eksempler på metoder i hel klasse med

språklig bevissthet i fokus er arbeid med språkleker og høytlesning.

Språkleker

Språk er sanselig og en viktig del av barnas daglige utforsking og lek (Palsdottir, 2008 sitert i *Tull mer!*, 2017). I begynneropplæringen bør innholdet i fellesundervisning og kurs knyttes til lese- og skriveforberedende aktiviteter hvor språkleker og utvikling av språklig bevissthet knyttes til ord, begreper og tema som er kjent for elevene. Hovedfokus i dette arbeidet vil være en utforskende og lekpreget tilnærming til bokstaver, ord og språk hvor de grunnleggende ferdighetene integreres. Lekende utforsking av språket har også en viktig funksjon for utviklingen av et metaperspektiv på språk. Denne utviklingen handler om at elever blir bevisst på at språk ikke bare handler om innhold (hva vi sier, hører, leser), men også om hvordan språket er bygd opp av lyder, ord og setninger (intern OneNote). Eksempel på hvor man kan finne ulike språkleker er i boken «Språkleker» av Jørgen Frost som finnes tilgjengelig på Bjørnsletta.

Høytlesing

Studier viser at aktiviteter som høytlesing i felleskap hvor man jobber med utvidede samtaler om teksten og eksplisitt øving på ord og begreper har god effekt på muntlige ferdigheter (Hagen, Melby-Lervåg og Lervåg, 2014 sitert i Færder kommune, 2022). Det anbefales at høytlesning har en dialogisk form ved å peke på bilder og stille spørsmål som elevene mestrer å svare på (peke, kroppsspråk eller enkle språklige ytringer). På den måten blir elevene vant til å være aktive medlesere hvor lærer er en viktig modell når det gjelder engasjement og språkbruk. Noen argumenter for at høytlesningsøkter er viktig ifølge Utdanningsetaten (intern OneNote):

- Tekst – og sjangerbevissthet stimuleres og bidrar til forståelse for mønster og grunnleggende struktur i norsk språk.

- Høytlesing bidrar til utvikling av ordforrådet. Elevene forstår betydningen av mange nye ord ut fra sammenhengen de inngår i.
- Elevene møter språk og formuleringer sammen med illustrasjoner.
- Elevene utvikler lytteforståelse.
- Elevene lærer uttale.
- Blir bevisst lese- og skriveretningen på norsk.

- Økt bevissthet om at skrift og bokstaver representerer språket og de får erfaringer med historieoppbygging.

Hvis man ønsker flere gode tips for å få mer ut av høytlesingen anbefales det å sjekke ut Nasjonalt Lesesenter sin artikkel om høytlesning på barneskolen:

<https://www.uis.no/nb/nasjonalt-lesesenter/gode-rad-for-a-fa-mer-ut-av-hoytlesingen-pa-barneskolen>

1.4 Arbeid med begreper

Flere argumenterer for at begrepsstilegnelse er en av de mest grunnleggende språkferdighetene og kan ha stor betydning for språkutviklingen hos barna. Barn og unge med språkvansker har ofte problemer med å forstå og forklare hva dagligdagse ord betyr (Grove, I.A., 2012 i Bærum kommune, u.å. & Utdanningsdirektoratet, 2017). Arbeid med begrepsutvikling har en positiv effekt for alle elever og systematisk begrepsundervisning i fellesundervisningen er derfor et sentralt virkemiddel både for inkludering og faglig mestring.

Systematisk begrepsundervisning er først og fremst viktig for å hjelpe barna med å strukturere og sette kunnskap i system slik at det gir mening og orden. I stedet for at all ny informasjon samles i en "roteskuff", lærer barnet å sortere kunnskapen i et oversiktlig system. For å hjelpe barna med dette kan vi bruke et analyseverktøy kalt grunnleggende begreper. Det er delt inn i ca. 25 ulike grunnleggende begrepssystemer hvor hver av disse begrepssystemene er

delt inn i flere underkategorier. Det Nyborg kaller for begrepsundervisningsmodellen (BU-modellen) er en metode som brukes for å lære enkeltbegreper ved hjelp av (selektiv) assosiasjon, forskjellsføring (selektiv diskriminasjon) og likhetsoppdagelse (selektiv generalisering) (Nyborg Pedagogikk, u.å.). Johnsen & Natås (2017) kan forklare de tre fasene slik:

Assosiasjonsfasen:

I assosiasjonsfasen gir man elevene mange og varierte eksempler. Eleven skal for eksempel kjenne igjen fargen rød og finne frem ting som er like i at de har fargen rød.

Diskriminasjonsfasen:

I diskriminasjonsfasen skal eleven vurdere en ting opp mot noe annet. Dette kan du gjøre ved å bruke gjenstander/illustrasjoner som begrepet skal sammenlignes med. For eksempel skal eleven skille mellom det

som har fargen rød, og det som ikke har det – Hvem skal ut?

Generaliseringsfasen:

I generaliseringsfasen øver eleven på å se likhet ved alle situasjoner der noe viser til begrepet. Kan gjøres ved å legge ut tre par av noe, og hvor eleven skal finne hva gruppene er like i. Det er en likhetsoppgave, å se delvise likeheter. For eksempel kan eleven se likhet i at de tingene vi har funnet frem har rød farge, eller en del med rød farge.

Vedlagt (vedlegg 1) ligger BU-modellen med forslag til hvilke begreper man kan jobbe med ut fra ulike trinn (1-7.trinn), med tilhørende forslag til arbeidsmetoder. Tabellen tar utgangspunkt i Nyborg sine 25 begreper og kan jobbes med gjennom de tre fasene. Andre fagbegreper som er av betydning for ulike fag må komme i tillegg til de grunnleggende begrepene til Nyborg. Da kan man for eksempel ta i bruk metoder med utgangspunkt i innhold, form og bruk (vedlegg 5).

Flere fordeler med å jobbe systematisk med begreper i skolen (Basert på Nyborgs modell i Nyborg Pedagogikk, u.å.).

Språk	Bygge et godt vokabular og gode begrep, dvs. forstå meningsinnholdet i ulike ord i ulike talte eller skrevne tekster. Gjenkjenne lyder i ord (analyse av språklyd og artikulasjon).
Grunnleggende ferdigheter	Gjenkjenne og forme bokstaver, stavelser og ord. Forstå og ta i bruk rettskrivningsregler, setningsbygning og uttale/setningsmelodi. Lesing, skriving, regning og digitale ferdigheter.
Kognitive ferdigheter	Lære gjennom bevisst observasjon og oppmerksomhetsstyring. Lære gode strategier for å huske det tidligere lærte. Lære å skille mellom vesentlig og uvesentlig informasjon. Lære å se sammenheng og helheter. Holde kontroll over sin egen læring.
Færdighetslæring	Lære ferdigheter raskere og bedre. Bli mer bevisst på hvordan ferdighetene kan nyttes best mulig. Forstå endringer i antall og mengde i matematikken. Gjenkjenne ulike former og forstå prinsippene i geometrien.

Hvis barn har et godt ordforråd og gode begreper er det lettere å tilegne seg ny læring, i tillegg til at barn som har et stort vokabular, lærer seg nye ord fortere enn dem som har et lite vokabular (Thorsen, 2021).

Det viser seg å være en sammenheng mellom antall lærte begreper i førskolealder og leseferdigheter i ungdomsskolen. For å bli en god leser er det ikke nok å bare knekke lesekoden. Du må også forstå det du leser (Thorsen, 2021).

Kapittel 2: Språkvansker

Elever med utviklingsmessig språkforstyrrelse eller DLD (tidligere kalt spesifikke språkvansker) beskriver barn og unge som strever med å forstå og/eller å uttrykke språk, som ikke skyldes andre forhold (f.eks. annet morsmål, psykisk utviklingshemning eller ervervet hjerneskade). Det er en arvelig diagnose som er medfødt. Forskning viser at ca. 1-2 elever per klasserom har DLD og at det er en veldig underdiagnostisert gruppe. De kan streve med de tre komponentene (innhold, form og bruk) i Bloom og Laheys språkmodell på ulike måter (Statped, u.å.-a).

Når vi skal oppdage elever som strever med språk, er det er noen punkter vi bør være særlig oppmerksomme på (Færder kommune, 2022):

- Barn som helst leker for seg selv, eller foretrekker voksne.
- Barn som ofte kommer med, eller får ubetydelige roller i leken (alltid hund?). Det kan ofte være lekroller der eleven ikke bruker språket aktivt og sier minst mulig.
- Barn som ofte velger aktiviteter som krever lite til ingen språk.
- Barn som ikke snakker i hele setninger (peker, hylar og bruker babyspråk).
- Barn fra hjem der det brukes lite språk.
- Barn som ikke «leker» med språket.
- Barn der det er dysleksi/eller andre lese-skrivevansker i familien.

I tillegg er det viktig å være klar over at forskning viser at elever med DLD kan ha vansker med selvregulering eller det man kaller eksekutive funksjoner. Dette inkluderer arbeidsminne, evne til planlegging, hemming av impulser/atferd, og å komme i gang med oppgaver. Dette er funksjoner som er språkavhengige. Et eksempel er hvordan vi bruker vår «indre tale» for å formulere mål for oss selv, planlegge og ha en strategi eller en plan som vi utfører effektivt for å nå et mål. Dette er vanskelig for mange med DLD. Omgivelsene oppfatter ofte disse selvreguleringsvanskene som manglende evne til å se konsekvenser av egne handlinger, liten vilje til å lære av feil, og en svart-hvitt tankegang som gir lite fleksibilitet i ord og handlinger (Thorsen, 2021).

2.1 DLD og flerspråklige elever

Dersom en elev er flerspråklig, kan det være vanskeligere å vurdere om elevens vansker skyldes manglende språkferdigheter på andrespråket og/eller DLD. En andrespråklig elev sin

utvikling kan ligne på DLD. Det er spesielt komplisert å skille mellom flerspråklige barn som er tidlig i sin norskspråklige utvikling og flerspråklige barn med DLD. I begge tilfeller vil

språkferdighetene på norsk
kjennetegnes av:

- svakt ordforråd
- usikre bøyningsformer
- feil i setningsoppbygging

Språkferdighetene kan også være mer usikre enn forventet utfra alder. Det bidrar til å gjøre det vanskelig å vite når en flerspråklig utvikling er avvikende (Statped, 2025).

2.2 Kartlegginger ved mistanke om språkvansker hos elever

- Første screening: Språk-6-16, og Alfa (fra jul på 2. trinn).
- Kan eventuelt ta CELF-5 hvis man fortsatt har mistanke om språkvanske.
- Hvis eleven er flerspråklig og man mistenker DLD, sjekk med foreldrene hvordan elevens språkferdigheter er på morsmålet. Eventuelt ta en kartlegging på morsmål hvis det lar seg gjøre. Statped har et eget skjema som kan fylles ut med foresatte om morsmålet (se vedlegg 2).

Det er en omfattende prosess å finne ut hva det er de flerspråklige elevene strever med språklig, og det må derfor gjøres en grundig undersøkelse med

hjemmet. Man kan gjerne gjennomføre denne undersøkelsen med morsmålslærer, hvis man har det. Hvis skolen ikke har morsmålslærer, må man ha god dialog med foreldrene rundt hvordan de kan undersøke morsmålet hjemme. Ut ifra denne undersøkelsen kan man i etterkant vurdere om det er behov for henvisning til PPT hvis eleven strever både på morsmål og andrespråket. Det er viktig å være klar over at foreldrene kan mene at barnet er sterk på morsmålet, uten at dette nødvendigvis er tilfellet. En slik vurdering fra foreldrene kan være basert på at barnet snakker et greit hverdagsspråk hjemme, og at det i liten grad brukes et mer avansert og abstrakt språk som i skolen.

2.3 Prinsipper for fellesundervisningen for elever med språkvansker

Elever med språkvansker opplever ofte lite mestring i skolehverdagen på det skolefaglige og kan ofte havne utenfor det sosiale. Det er derfor sentralt at vi som jobber i skolen tilegner oss

nødvendig kunnskap og forståelse for å kunne tilrettelegge og imøtekomme elever med språkvansker på best mulig måte. Nedenfor er det punkter vi kan være oppmerksomme på som vil

gagne elever med språkvansker, men også alle elever (basert på intern OneNote fra Utdanningsetaten, u.å).

Klasserommet:

- Tolærersystem: Ved tolærersystem bør én av lærerne lede undervisningen, mens den andre læreren fungerer som støtte for de elevene som trenger ekstra tilrettelegging.
- Vi kartlegger eleven grundig og tilrettelegger ut fra resultatet. Dess eldre eleven er, jo mer kan en medvirke til egne behov.
- Mange påminnelser i hel klasse, både muntlig og skriftlig. Viktig å forsikre seg om at beskjeden er forstått (en beskjed om gangen).
- Bruk korte setninger og et tydelig språk: Huskeregelen om å ikke gi flere enn tre beskjeder om gangen.
- Repetere på mange ulike måter: Elever med språkvansker trenger input på flere ulike måter enn kun språklig, og mange av de er visuelt sterke. Støtt det som skal kommuniseres gjennom visuell tilnærming som bilder, video, skrift, symboler etc. Widgitonline.com kan brukes for å lage visuell støtte til elevene.
- Jobb strukturert med begreper og ordforråd. Ikke bare i bestemte situasjoner, men i alle fag. Se BU-

modellen for videre forklaring rundt hvordan man kan jobbe strukturert.

- Knytt språkstimulering til temaer, kategorisering av begreper.
- Gi eleven god tid til å oppfatte språk og mulighet til å gi respons.
- Vær en god språkmodell ved eksempelvis å gjenta det barnet sier grammatisk korrekt uten å korrigere barnet, og stille spørsmål til det barnet sier (F.eks. "Mente du..?").
- Trygghet og forutsigbarhet. Husk, det er lett å bli utrygg hvis man ikke får med seg det som kommuniseres.
- Elever med DLD, som også har lese- og skrivevansker, kan ha god nytte av de samme hjelpemidlene som elever med dysleksi har. Eksempelvis lydbøker og lese- og skrivestøtteprogram med talesyntese og diktering (Dysleksi Norge, u.å.).
- Grammatisk kvarter: Bruke faste kvarter hver uke til å jobbe med ulike grammatikk regler (Skrivesenteret, 2022).
- Start hver undervisningstime med en repetisjon av hva man har jobbet med, og avslutt hver undervisningstime med en oppsummering av det man har lært.

Sosialt/lek/tur:

- Oppmuntre til å bruke språket i samhandling med andre.
- Eleven skal være inkludert i leksituasjoner og friminutt: Viktig at eleven får lære leker de andre elevene leker i friminuttet og inviteres inn i leken. Dette kan for eksempel ivaretas gjennom

en *fadderordning* og *lekegrupper*.

- Turer med klassen gir mange muligheter for å jobbe med språket: Snakke om det man gjør eller ser rundt seg. Frilek. Bruke utebingo, rebus og ulike leker/aktiviteter for å jobbe med begreper. Man kan også ta med seg ting og erfaringer fra turer og lage begrepsbok av det man har funnet/gjort.

2.4 Prinsipper for gruppe/en-til-en med spesialpedagog/ressurslærer for elever med språkvansker

- Spesialpedagog/ressurslærer gjennomfører gruppe/en-til-en undervisning med elever som har behov for tettere språklig oppfølging.
- Det er viktig at man kartlegger eleven grundig for å finne ut hvilke områder eleven strever med, og deretter jobbe spesifikt med disse områdene. Det kan for eksempel være grammatikk, syntaks, semantikk osv. Dette fordi elever med DLD kan streve med ulike områder ved språket.
- Har eleven behov for å jobbe med begreper er det anbefalt å ta utgangspunkt i Nyborgs begreper/BU-modellen (ta i bruk Ento.no, og Grunnlaget-boksen).
- Når Nyborgs begreper er på plass, kan man fortsette med å

følge klassens tema og ukeoversikt over begreper. Lærerne fører inn tema og arbeidsmåte for undervisning og tilhørende begreper i en ukeoversikt som spesialpedagog kan ta utgangspunkt i. Oversiktene kan også sendes hjem så begreper kan repeteres hjemme.

- Ta i bruk **innhold, form og bruk** (se Statpeds begrepsmodell) som metode når det jobbes med begreper: Snakk om begrepets betydning med visuell støtte, koble begrepet til elevens erfaringer, synonymer og antonymer, hvordan begrepet kan bøyes og brukes i en setning.

- Førlæring/forberede eleven på begrepene før undervisningen slik at eleven har forståelse for tema som undervises i klasserommet og kan delta aktivt i timene.
- Repetisjon og oppsummering med eleven i etterkant av at begrepene har blitt gjennomgått i klasserommet.

2.5 Alternativ og støttende kommunikasjon (ASK)

Alternativ og støttende kommunikasjon (ASK) viser til ulike kommunikasjonsformer som kan støtte eller erstatte talespråk for elever som har vansker med å uttrykke seg muntlig og/eller forstå verbalt språk. ASK kan brukes både midlertidig og over lengre tid, avhengig av elevens behov. ASK kan være aktuelt for elever med utviklingsmessige språkforstyrrelser (DLD), flerspråklige elever, i en tidlig fase av norskspråklig utvikling, samt elever med sammensatte vansker. Bruk av ASK kan bidra til økt deltakelse i undervisningen, bedre forståelse, økt mestring og redusert frustrasjon (Statped, u.å.-b).

ASK omfatter både alternative kommunikasjonsformer, som kan erstatte talespråk, og støttende kommunikasjonsformer, som bruker sammen med talespråk for støtte forståelse og uttrykk. Eksempler på ASK som kan benyttes i skolehverdagen er:

- Visuell støtte som bilder, symboler, pictogrammer og konkrete.
- Dagsplaner og ukeplaner med bilder.
- Tegn-til-tale.
- Grafiske symbolsystemer.
- Bruk av digitale hjelpemidler, apper og læringsstøttende programmer.
- Strukturert bruk av kroppsspråk, peking og modellering.
- Bruk av ASK støtter alle tre komponentene i Bloom og Laheys språkmodell innhold, form og bruk:
 - Innhold ved å tydeliggjøre begreper og ordforråd.
 - Form ved å støtte forståelse av setningsstruktur og språklige mønstre.
 - Bruk ved å legge til rette for sosial deltakelse og kommunikasjon i samspill med andre.

- Skolen har tilgang på widgitonline.com, som kan brukes til å lage ASK.

ASK skal ikke ses som et hindrer for utvikling av talespråk, men som et viktig verktøy for språk utvikling. Forskning viser at bruk av ASK kan fremme utvikling av muntlig språk ved å gi elevene flere muligheter til å delta

aktivt i kommunikasjon og læring (Statped, u.å.-b).

På Bjørnsletta skole skal ASK brukes som en naturlig del av det inkluderende læringsmiljøet der det er behov for det. Valg av kommunikasjonsform skal tilpasses den enkelte elevs forutsetninger og behov, og skje i samarbeid mellom kontaktlærer, spesialpedagog, assistenter og foresatte.

2.6 Samarbeid med foreldrene

Samarbeidet med foreldrene om elever som har en språkvanske er betydningsfullt for elevens språklige utvikling. Det er derfor nødvendig at vi informerer foreldrene om hvordan de kan legge til rette for elevenes språklige utvikling på hjemmebane. Noen forslag til hvordan foreldrene kan følge opp språklig hjemme er:

- Høytlesing med barnet, der man snakker om begreper i teksten, predikerer hva som kommer til å skje videre i fortellingen og gjenfortelle det man har lest.
- Gjennomgå begreper og temaer hjemme for å forberede og repetere det man jobber med på skolen.
- Oppmuntre barnet til å bruke språket aktivt i hverdagen, som når familien lager mat, handler eller leker. Sette ord på det som er i omgivelsene og det man gjør i hverdagen. Å øve på små samtaler eller rollespill (for eksempel «i butikken» eller «hos legen»).
- Å la barnet gjenfortelle historier av ting de har opplevd eller fra filmer de har sett.
- Å spille enkle ordspill på norsk: For eksempel Alias, tegn og gjett/ryktet går, mimeleken
- Modellere ved å gjenta det barnet sier med korrekt språk (ikke korrigere).

Kapittel 3: Flerspråklige elever.

Med flerspråklige elever vil vi inkludere: Elever som har et annet morsmål enn norsk eller samisk. Det kan også være elever som er sterkere på et annet språk enn foreldrene. Eksempelvis dersom en elev har foreldrene med spansk som morsmål, mens eleven er sterkere i engelsk (et tredjespråk). Flerspråklige elever kan ha bodd

hele eller store deler av livet sitt i Norge, eller det kan være elever som har kort botid i Norge/nyankomne elever (Utdanningsdirektoratet, 2024).

3.1 Kartlegging av flerspråklige elever

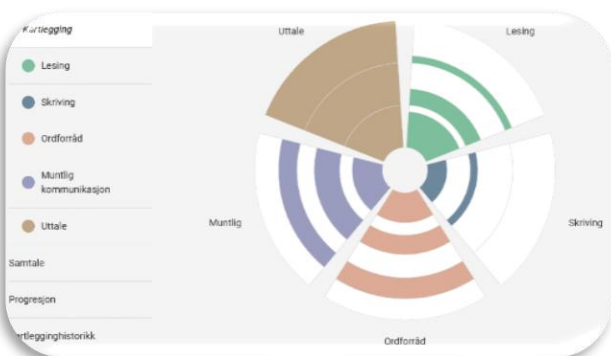
Språk og begreper er kulturelt betinget, noe som kan gjøre at det er utfordrende å kartlegge flerspråklige elever. De kan ofte forstå mer enn man tror, da elevene ofte kan ha en forståelse for hva begrepet inneholder, men ikke hva ordet heter. For eksempel hvis en flerspråklig elev sier “rennende vann ute” i stedet for elv eller foss, så kan det innebære at barnet har forståelse for begrepet uten å ha den norske “merkelappen” på det.

Begrepsforståelsen er også knyttet til barns erfaringer. For eksempel vil et barn som aldri har sett snø ha utfordringer med å faktisk forstå begrepet selv om det kan ordet “snø” (Monsen & Tveit Randen, 2018). Med bakgrunn i dette er det viktig å utføre en grundig kartlegging av de flerspråklige elevene for å få en forståelse av hva det er de strever med.

3.1.1 Felles for alle flerspråklige elever som har FNO

Dersom en elev skal ha særskilt språkopplæring, fyller kontaktlærer og spesialpedagog ut UDIR's kartleggingsverktøy for grunnleggende norsk: [Kartleggingsverktøy i grunnleggende norsk | udir.no](https://udir.no/kartleggingsverktoy-i-grunnleggende-norsk)

Et eksempel på hvordan en elevprofil i Udir's kartleggingsverktøy kan se ut:

I UDIR's kartleggingsverktøy vurderer man elevenes ferdigheter, både uttale, muntlig, ordforråd, skrivning og lesing. Det vurderes om eleven ikke mestrer, mestrer med støtte eller mestrer uten støtte i de ulike ferdighetene. Disse ferdighetene skal man vurdere utviklingen av over tid (hvert halvår). Kartleggingsresultatene i UDIR's kartleggingsverktøy vil følge eleven gjennom hele grunnskolen, også hvis eleven bytter skole. Det vil gjøre at ny lærer som får eleven vil kunne se hvor eleven ligger språklig og hva eleven kan jobbe med videre.

3.1.2 Barnetrinnet 1-4.trinn

Når elevene begynner i 1.trinn, skal skolen gjøre en vurdering av elevens språkferdigheter. Dette gjøres ved oppstartsamtale med barnehagen og/eller ved første oppstartsamtale med elev og foresatte. Formålet er å gjøre seg kjent med eleven og hans skolebakgrunn og språkkompetanse.

På Bjørnsletta skole gjennomfører vi også NSL-kartlegging av alle flerspråklige elever ved oppstart av skoleåret på 1.trinn. I NSL-kartleggingen er det en deltest som heter "generalisering/matching av kategorier". Dersom eleven skårer høyt på denne deltesten, men lavt på de

andre deltestene, kan det tyde på at eleven ikke har utfordringer med språket generelt på morsmålet og at det sannsynligvis først og fremst innebærer svakt norskspråk (altså ikke DLD).

I tillegg utfører vi en Alfa- kartlegging av alle elever før jul på 2.trinn. Disse vurderingene er grunnlaget for om eleven trenger særskilt språkopplæring (FNO), og gir også viktig informasjon til lærerne for å kunne tilpasse opplæringen (Utdanningsdirektoratet, 2024).

3.1.3 Mellomtrinnet og ungdomsskolen 5-10.trinn

Ved overgangen til 5. trinn er det viktig med en god overføring av informasjon om elevenes språklige nivå og om de har fått gjennomført FNO-undervisning som planlagt. Dette gjelder både ved overføring fra 4.trinn og fra mottaksskole. Spesialpedagog kartlegger kontinuerlig ved bruk av kartleggingsverktøy i grunnleggende norsk (UDIR), og tilpasser nivå på kurs og samarbeider med lærere om hvordan fellesundervisning kan tilpasses elevenes nivå.

3.2 Prinsipper for forsterking i fellesundervisningen

Flerspråklige og nyankomne elever har i utgangspunktet de samme rettighetene og pliktene som andre elever, det vil si at fellesundervisningen må ta utgangspunkt i deres språklige og faglige forutsetninger for at eleven skal være en del av et inkluderende fellesskap (Utdanningsdirektoratet, 2024). Ifølge Oslo kommune, Utdanningsetaten (intern OneNote,

u.å) vektlegges det noen prinsipper for forsterkning i fellesundervisningen for å sikre at disse elevene skal bli ivaretatt i fellesundervisningen. Blant annet skal eleven være faglig og språklig forberedt til fellesundervisningen. Dette innebærer at:

- Eleven skal kjenne sin egen plan for dagen, og skoledagens organisering.

For eksempel gjennom støtte i en *dagtavle og/eller dagsplan*.

- Eleven skal vite hva klassen arbeider med. For eksempel gjennom en *tilpasset ukeplan*.
- Eleven kjenner til hva han / hun skal lære og gjøre. For eksempel ved bruk av en *språk- og læringsmappe*, sånn som en oversikt over begreper og temaer eleven skal ha framover.
- Eleven skal delta i samlingsstund og praktisk - estetiske fag sammen med klassen sin.
- Eleven skal være inkludert i leksituasjoner og friminutt. Dette innebærer at eleven har friminutt på samme tid som de andre.
 - Viktig at eleven får lære leker de andre elevene leker i friminuttet og inviteres inn i leken. Dette kan

for eksempel ivaretas gjennom en *fadderordning og lekegrupper*.

- Gi eleven mulighet for å uttrykke seg på både morsmål og norskspråket parallelt: Dette vil styrke utviklingen på begge språk og fremme kognitive ferdigheter. *Eksempelvis gjennom muntlige læringsaktiviteter som podcast, intervju, videoer og taleopptak*.
- Lærer(e) ser sammenhengen mellom fellesundervisningen og forsterkningstiltak som ligger utenfor fellesundervisningen. For eksempel kan man sørge for flere repetisjoner ved å ta i bruk de samme begrepene/ordene elevene lærer i liten gruppe også i fellesundervisningen.

3.2.1 Ulike verktøy til forsterking av fellesundervisningen:

I tilknytning til det som er nevnt over, er det viktig at de flerspråklige elevene får de nødvendige verktøyene for å bli inkludert i fellesundervisningen. Her finnes ulike verktøy vi kan ta i bruk i skolen som kan bidra som støtte til forsterking av fellesundervisningen (utdanningsetaten, intern OneNote):

- Dagsplan med bilder: en visuell støtte som gir eleven oversikt over skoledagen og bidrar til forutsigbarhet i dagen. Med det menes: å sette inn symboler for dagens aktiviteter på tavla eller på elevens pult, samtale om aktivitetene ved oppstart av dagen, og underveis, samt

fjerne symboler når aktiviteten er gjennomført. Det er vesentlig at vi da tar i bruk faste symboler og bilder, slik at det blir forutsigbart for elevene.

- Gi tilgang til og opplæring i tilpassede læringsressurser: Tilgang på varierte ressurser som kan være støtte for elevens læring av norsk språk, være støtte i læring i fagene og være støtte i samarbeidsaktiviteter. Elevene må få tilstrekkelig støtte til å forstå hva han og hun skal arbeide med i klasserommet, og som gir opplevelse av mestring og læring. Dette innebærer at eleven har tilgang på *tilpassede læringsressurser som for eksempel oversettelsesprogrammer der eleven lytter til teksten på eget morsmål.*

- Bruke konkrete og visuell støtte ved instruksjoner og i aktiviteter: Ved gjennomgang av tema i samling, ved høytlesning og sanger, på stasjoner og på elevens pult. Høy språklig aktivitet er viktig for å lære og for å utvikle språket. Språkstøttende materiale kan være:

- Klosser
- Bokstavbrikker
- Terninger
- Tallinje
- Klokke
- Måleinstrumenter
- Bilder, filmer
- Lekedyr
- IPad med apper
- PC med læringsstøttende program og spill
- Ukeplan/dagsplan/alfabet/tallinje på pult

3.3 Oppfølging av kurs/FNO

For å sikre en god oppfølging av flerspråklige elever, er det viktig med et godt samarbeid mellom kontaktlærer og spesialpedagog/ressurslærer om å skape sammenheng mellom kurs og fellesundervisning (forsterke læring i kurs). Utdanningsetaten (intern OneNote) vektlegger disse punktene for å kunne få til et produktivt samarbeid:

- Planlegging: Alle involverte lærere må ha kunnskap om den nyankomne eleven og bidra til forsterket opplæring i norskspråket og tilpasset

opplæring for læring i fagene. Dette forutsetter samarbeid og planlegging. En person bør ha et hovedansvar for å koordinere dette. Eksempelvis:

- Ukeoversikter der lærerne fører inn tema og arbeidsmåte for undervisning og tilhørende begreper som spesialpedagog kan ta utgangspunkt i. Oversiktene kan også sendes hjem så begreper kan repeteres hjemme. Se vedlegg 4 for

- eksempler på ordlister som kan henges i klasserommet – disse tar utgangspunkt i ordene man jobber med på kurs for nyankomne.
 - Hvordan undervisningen skal tilpasses slik at de flerspråklige elevene kan delta.
- Skape gjenkjenning ved å benytte felles metoder, kjente sanger og spill. Repetere og anvende ordene eleven har lært

i kurs. Se eksempler på ressurser den nyankomne eleven har jobbet med i ulike kurs, som også kan benyttes i fellesundervisningen. Ulike spill kan eksempelvis benyttes på stasjoner sammen med resten av klassen.

- Ligger eksempler på dokument man kan benytte seg av i planleggingen i “Ny i Norsk – forsterkninger i fellesundervisningen”.

3.4 Samarbeid med foreldre

Samarbeidet med foreldrene om de flerspråklige elevene er betydningsfullt for elevens språklige utvikling. Det er derfor nødvendig at vi informerer foreldrene om hvordan de kan legge til rette for elevenes språklige utvikling på hjemmebane. Noen forslag til hvordan foreldrene kan følge opp språklig hjemme er:

- Snakke om nye ord barnet møter på skolen og be barnet forklare dem med egne ord. Barnet kan forklare ordene på både morsmål og norsk, for å styrke begge språk.
- Høytlesing for barnet/lese enkle norske tekster sammen (for eksempel barneblader, lette bøker eller korte nyhetsartikler for barn).
- Se norske barneprogrammer eller tegnefilmer, for eksempel på NRK Super.

- Oppmuntre barnet til å bruke norsk aktivt i hverdagen, som når familien lager mat, handler eller leker.
- Å la barnet gjens fortelle historier eller filmer.
- Å spille enkle ordspill på norsk.
- Å øve på små samtaler eller rollespill (for eksempel «i butikken» eller «hos legen»).

Gratisressurser hjemmet kan ta i bruk:

- NRK Super – barneprogrammer, serier og tegnefilmer på norsk.
- Salaby – læringsspill og aktiviteter.
- Skolenmin – læringsaktiviteter og oppgaver.
- Picktale lydbøker.
- [Minkunnskap](#)
- Kunnskap pluss

- Tibi lydbøker (skolen må opprette bruker).

3.5 Prinsipper for FNO-undervisning med spesialpedagog/ressurslærer

Skolen skal tilpasse opplæringen og bidra til at alle elever får utnyttet og utviklet evnene sine. I en periode kan det være nødvendig å tilrettelegge opplæringen for flerspråklige elever utover den vanlige tilpassede opplæringen.

Elever som har et annet morsmål enn norsk eller samisk, har rett til særskilt språkopplæring (§ 3-6) frem til de kan norsk godt nok til å følge den vanlige opplæringen. Målet med særskilt språkopplæring er derfor at eleven skal få gode kunnskaper i norsk, og kunne følge den vanlige opplæringen (Utdanningsdirektoratet, 2024).

3.5.1 Barnetrinnet 1-4.trinn

På 1-4.trinn er det noen anbefalinger for hyppighet for at kursingen skal ha effekt. Det anbefales at FNO-undervisning gjennomføres 1 økt per dag for nyankomne elever og 3 per uke for andre elever som har vedtak om FNO.

Nyankomne:

- Ny i norsk: Anbefales av Språksenteret at det gjennomføres 1 økt per dag.
 - **1. God start:** For elever som skal lære ordforråd og enkle formuleringer på norsk, slik at de er i stand til å kommunisere om grunnleggende behov i skolehverdagen.
 - **2. Grunnleggende ferdigheter:** For nyankomne elever som

begynner etter skolestart og har behov for grunnleggende opplæring i lesing, skriving og regning. For elever som ikke er klare for å lære det alfabetiske prinsippet gjennom systematisk leseopplæring etter at *God start* og/eller *NISK* er gjennomført.

Andre elever med vedtak om FNO:

- BU-modellen 1-4.trinn parallelt med det som gjøres i klassen: Bruk Ento.no og Grunnlaget (boks).
- Jobb med klassens tema og begreper for hver uke:
 - Ta i bruk **innhold, form og bruk** (se Statpeds

begrepsmodell) som metode når det jobbes med begreper: Snakk om begrepets betydning med visuell støtte, koble begrepet til elevens erfaringer, synonymer og antonymer, hvordan begrepet kan bøyes og brukes i en setning.

- Førlæring/forberede eleven på begrepene før

undervisningen slik at eleven har forståelse for tema som undervises i klasserommet og kan delta aktivt i timene.

- Repetisjon og oppsummering med eleven i etterkant av at begrepene har blitt gjennomgått i klasserommet.

3.5.2 Mellomtrinnet 5-7.trinn

Anbefales at FNO-undervisning gjennomføres 3 ganger per uke på 5-7. trinn for at det skal ha effekt.

- BU-modell tilpasset 5-7. Trinn
- Jobb med klassens tema og begreper for hver uke:
 - Ta i bruk **innhold, form og bruk** (se Statpeds begrepsmodell) som metode når det jobbes med begreper: Snakk om begrepets betydning med visuell støtte, koble begrepet til elevens erfaringer, synonymer og

antonymer, hvordan begrepet kan bøyes og brukes i en setning.

- Førlæring/forberede eleven på begrepene før undervisningen slik at eleven har forståelse for tema som undervises i klasserommet og kan delta aktivt i timene.
- Repetisjon og oppsummering med eleven i etterkant av at begrepene har blitt gjennomgått i klasserommet

3.5.3 Ungdomskolen 8-10.trinn

3. 6 Oppfølging og evaluering av flerspråklige elevers utvikling over tid

For å følge opp elevenes utvikling over tid tar kontaktlærer og spesialpedagog i bruk Kartleggingsverktøy i grunnleggende norsk fra udir ([Kartleggingsverktøy i grunnleggende norsk | udir.no](https://www.udir.no/kartleggingsverktoy-i-grunnleggende-norsk)). Over tid vil lærerne kunne se hvordan eleven

gradvis utvikler sine ferdigheter innenfor de ulike områdene. **En evaluering gjennomføres hvert halvår (desember/januar og mai/juni).**

Kildehenvisning

Bloom, L. & Lahey, M. (1978). *Language development and language disorders*.

Millar, D. C., Light, J. C. & Schlosser, R. W. (2006). The impact of AAC intervention on speech production.)

Bærum kommune. (u.å.). *Grep om begreper – en metode for strukturert begrepslæring*. Hentet fra

<https://www.baerum.kommune.no/globalassets/tjenester/barnehage/spraksenteret/grep-om-begreper---en-metode-for-strukturert-begrepslaring.pdf>

Dysleksi Norge. (u.å.). *Dette er DLD*. Hentet 10. februar 2026 fra

<https://dysleksinorge.no/dld/>

Færder kommune. (2022). *Språkplan 2022–2027* (PDF). Færder kommune.

<https://faerder.kommune.no/f/p1/i5bdcdcc9-f069-4431-97ed-f572d5201ba8/sprakplan-2022.pdf>

Johnsen, A.L & Natås, E. (2017). *Hvordan fatte matte: Løsningen er enklere enn du tror*. Panta forlag

Nyborg Pedagogikk. (u.å.). *Pedagogikken*. Hentet fra

<https://www.nyborgped.no/pedagogikken/>

Oslo kommune, Utdanningsetaten (u.å.). *Ny i norsk*. Intern OneNote for ansatte i Osloskolen.

Tull mer! (2017). Publisert på Utdanningsforskning.no. Hentet 10. februar 2026 fra

<https://utdanningsforskning.no/artikler/2017/tull-mer/>

Skrivesenteret. (2022). *Grammatisk kvarter*. Hentet 10. februar 2026 fra

<https://skrivesenteret.no/ressurs/grammatisk-kvarter/>

Statped. (u.å.-a). *Utviklingsmessige språkforstyrrelser (DLD)*. Hentet 10. februar

2026 fra <https://www.statped.no/tiltak-og-tilrettelegging/sprak-og-kommunikasjonsvansker/dld/>

Statped. (u.å.-b). *Alternativ og supplerende kommunikasjon*. Hentet 13. Februar 2026

fra [Alternativ og supplerende kommunikasjon - Statped](#)

Statped. (2025). *Hva må du tenke på når du skal kartlegge flerspråklige?* Hentet 10. Februar 2026 fra [Hva må du tenke på når du skal kartlegge flerspråklige? - Statped](#)

Statped. (2026). *Begrepslæring*. Hentet 13. Februar 2026 fra [Begrepslæring - Statped](#)

Thorsen, A. T. (2021). *Utviklingsmessige språkforstyrrelser og psykisk helse*. Språkløyper. Hentet fra <https://sprakloyper.uis.no/sites/default/files/2021-06/Utviklingsmessige%20spra%CC%8Akforstyrrelser%20og%20psykisk%20helse.pdf>

Utdanningsdirektoratet. (u.å.-a). *Overordnet del – prinsipper for læring, utvikling og dannelse: Grunnleggende ferdigheter*. Hentet fra <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/grunnleggende-ferdigheter/>

Utdanningsdirektoratet. (u.å.-b). *Overordnet del – prinsipper for skolens praksis: 3.2 Undervisning og tilpasset opplæring*. Hentet fra <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/3.-prinsipper-for-skolens-praksis/3.2-undervisning-og-tilpasset-opplaring/>

Utdanningsdirektoratet. (2017). *Språk i barnehagen – mye mer enn bare prat: 3. Språktilegnelse*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/sprak-i-barnehagen--mye-mer-enn-bare-prat/3.-spraktilegnelse/>

Utdanningsdirektoratet. (2024). *Tilrettelegge opplæringen for minoritetsspråklige og nyankomne elever*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/minoritetsspraklige-og-nyankomne/minoritetsspraklige/tilrettelegge-opplaringen-for-minoritetsspraklige-og-nyankomne-elever/>

Ord for begrepsystem	Klassetrinn	Ord for begreper	Hvordan gjennomføre og/eller kartlegge
1. Farge	1.-2.Klasse	Rød, gul, blå, grønn, sort, <u>hvit</u> , brun Oransje, lilla og rosa. Nyanser av farger, mørk og lys.	- Bruke bøker og digitale apper og hjelpemidler eks: fakta om regnbuen. - Male og fargelegge fargesirkel.
	3.-4.Klasse	Rød, gul, blå, grønn, sort, <u>hvit</u> , brun Oransje, <u>lilla</u> , rosa. Nyanser av farger, mørk og lys. Turkis Blanding av farger	- Bruke farger i fargesirkelen til å lage/ male sekundærfarger. - Blandingsforholdet mellom farger avgjør nyansen.
2. Form	1.-2.Klasse	Rund, trekant, firkant, kule, kube, retlinjet, buet Sammensatte linjeformer. Oval, mangekantet, vinkler	- Tall- og bokstavinnlæring. - Kartlegging ved bruk av KTI. - Nasjonal kartlegging i regning
	3.-4.Klasse	Rund, trekant, firkant, kule, kube, retlinjet, Sammensatte linjeformer. Oval, mangekantet, vinkler. Kjegle, prisme, rombe, sylinder, pyramidebuet	- Bruke geometriske figurer og konkreter. - Jobbe med geometriske figurer i nærmiljøet. - Kartlegging ved bruk av KTI. - Nasjonal kartlegging i regning 3. kl.
3. Stilling	1.-2.Klasse	Vannrett, loddrett, skrå, sittende, stående, liggende, opp-ned, speilvendt.	- Brukes aktivt i tall- og bokstavinnlæring. - Bruk av konkreter, ulike materiale, erfaring i ulike størrelser. - Kartlegging ved bruk av KTI.
	3.-4.Klasse	Vannrett, loddrett, skrå, sittende, stående, liggende, opp-ned, speilvendt, omvendt, <u>parallel</u> , symmetrisk	- Bruke kryssord/sudoku. - Kan bruke elever/personal for å vise.
4. Plass i romlig sammenheng og plass i hendelses- og tidsrekkefølge	1.-2.Klasse	Under, over, foran, bak, på, mellom, først, sist, etterpå, til slutt, midt i/på, høyre, høyre for, venstre, venstre for, utenfor, inni.	- Lytte ut bokstavlyder. Siffer først og sist. Rekkefølge i en fortelling.
	3.-4.Klasse	Naturlig bruk av tidligere innlærte begreper	- Konsekvent bruk av begrepene i undervisningen.

Vedlegg

Vedlegg 1 – BU-modellen 1-4. Trinn og begrepsplan for 5-10. trinn

5. Størrelse	1.-2.klasse	Stor, <u>liten</u> , større enn, mindre enn, størst, minst, høyde, lengde. Motssetninger: Tykkelse, måle i forhold til.	- Bruke konkreter og sammenligne. - Kims lek, hvor man plasserer objekter etter størrelse uten å se disse. - Kartlegges ved bruk av KTI. - Nasjonal kartlegging i regning - EnTo - Grunnlaget: materiell til begrepsinnlæring for spesped.
	3.-4.klasse	Stor, <u>liten</u> , større enn, mindre enn, størst, minst, høyde, lengde. Motssetninger: Tykkelse, måle i forhold til. Legge objekter i rekkefølge fra minst til størst eller motsatt. Dybde, bredde, måleenheter (liter, <u>dl</u> , ml), størrelse målt i kvadrat.	- Bruke hjelpemidler i mål og vekt. - Praktisk arbeid i klasserommet/nær-miljøet. - Mat og helse fra 4. klasse. - Nasjonal kartlegging i regning. - EnTo - Grunnlaget: materiell til begrepsinnlæring for spesped.
6. Retning	1.-2.klasse	Oppover, nedover, fra høyre mot venstre og fra venstre mot høyre, til høyre for, til venstre for, mot, fra. Tenkt retning (peke). Begrepene foran og bak, ved siden av.	- Skriveopplæring. - Lære klokka. - Rollespill med konkreter evt. Personer i klasserom og ute skole. - Bruke begrepene i all læring - EnTo - Grunnlaget: materiell til begrepsinnlæring for spesped.
	3.-4.klasse	Oppover, nedover, fra høyre mot venstre og fra venstre mot høyre, til høyre for, til venstre for, mot, fra. Tenkt retning (peke). Begrepene foran og bak, ved siden av.	- Koble begrepene inn i fag (nord, sør, øst, vest) - Koordinatsystem - Lære seg å bruke kart og kompass. Enkel stjerneorientering med lærer som "sentrum" av stjernen. - Google maps. - EnTo

			- Grunnlaget: materiell til begrepsinnlæring for spesped.
7. Antall	1.-2.klasse	Tallene 1 - 10, stort/lite antall i mengder/grupper. Stort/lite antall i mengder/grupper. Forandring av antall i mengder: -Å gjøre antallet større (å legge til, plussel) en større, to større ev. flere større. -Å gjøre antallet mindre (ta bort, å trekke fra), en mindre, to mindre, ev. flere mindre.	- Jobbe med mengder med konkrete. - Leke butikk med konkrete og størrelse. - Nasjonal kartlegging i regning. - Bruke uteskole som aktiv læringsarena. - EnTo. - Grunnlaget: materiell til begrepsinnlæring for spesped.
	3.-4.klasse	Doble og halvere mengder, bruke multiplikasjon/divisjon når du jobber med mengder. Dele mengden av noe i 2, 4 osv.	- Enkel statistikk, telle objekter/biler etc. - Nasjonal kartlegging i regning 3. kl. - Leke butikk med konkrete, størrelse og enkle priser på varene. - EnTo. - Grunnlaget: materiell til begrepsinnlæring for spesped.
8. Lyd/språklyd	1.-2.klasse	Begrepet språklyd, knytte lyd til bokstaver, første lyd i ord. Rim, stavelser. Automatiserer bokstavnavn og bokstavlyd.	- Uttale av ord. Setningsoppbygging. Lese- og skriveopplæring. Se lese- og skriveplan. - Jørgen Frost sine språkleker.
	3.-4.klasse	Begrepet språklyd, knytte lyd til bokstaver, første lyd i ord. Rim, stavelser. Automatiserer bokstavnavn og bokstavlyd.	- Leser- og skriveopplæringen. Se lese- og skriveplan. - Jørgen Frost sine språkleker.
9. Mønstre	1.-2.klasse	Sjekk ut mønstre og former i arkitektur og mønsterbilder.	- Jobbe med border i skriftforming osv. - Kreativ fargelegging. - Mandala: enkle mønstre - EnTo. - Grunnlaget: materiell til begrepsinnlæring for spesped.
	3.-4.klasse	Sjekk ut mønstre og former i arkitektur og mønsterbilde	- Jobbe med border i skriftforming osv. - Kreativ fargelegging. - Mandala: enkle mønstre.

			- Mønster man finner i naturen eks: snø og snøkrystaller. - Kjente landemerker eks: signalbygg i Norge og utlandet: Hvilke mønster og former finnes der? - EO1a - Grunnlaget: materiell til begrepsinnlæring for SPESRED
10. Funksjoner/hva ting kan brukes til.	1.-2.klasse	Hva ting kan brukes til: Sage, spikre, veie, måle, pusse, digitale verktøy ol.	- Arbeid med overbegreper: - Fortelle og forklare i praksis hva handlingen er. - Løke butikk med praktiske objekter. - Bruke verktøy i ulike lærings situasjoner. - F.eks. ved bruk av nettbrett og PC til forskjellige oppgaver. Gjennom f.eks.: Uteskole, mat og helse, kunst og håndverk og friminutt. - EO1a
	3.-4.klasse	Hva ting kan brukes til: Sage, spikre, veie, måle, pusse, digitale verktøy ol.	- Arbeid med overbegreper: - Fortelle og forklare i praksis hva handlingen er. - Løke butikk med praktiske objekter. - Bruke verktøy i ulike lærings situasjoner. - F.eks. ved bruk av nettbrett og PC til forskjellige oppgaver. Gjennom f.eks.: Uteskole, mat og helse, kunst og håndverk og friminutt. - EO1a
11. stoff-arter	1.-2.klasse	Tre, papir, glass, plast, tøy, skinn, metall,	- Egne prosjekter/tema hvor det brukes varierte materialer. - F.eks. tema som: samfunnets dag, jul, påske osv.
	3.-4.klasse	Tre, papir, glass, plast, tøy, skinn, metall,	

			- F.eks. fag som: kroppssøving, naturfag, uteskole, mat og helse, kunst og håndverk ol. - Sortere stoff i samme gruppe: Myke, plastikk, harde osv. - EnTo EnTo
12. overflate	1.-2.klasse	Ru, glatt, matt, blank, ujevn, jevn, slipt, pusset, malt, lakket.	- Bruke konkrete som viser motsetninger. - Bruke naturen og objekter som finnes der. Eksempel bruke uteskole som aktiv læringsarena.
	3.-4.klasse		
13. Stoff egenskaper	1.-2.klasse	Tung, lett, bløtt, hardt, knuselig, flytende, seigt, elastisk, fast, klissete etc.	- Bruke konkrete gjennomføre enkle forsøk. - Finne objekter som har ulike egenskaper, og brukes sansene dine til å beskrive og samtale om særtrekkene. - Utføre og snakke om enkle forsøk (www.nysgjerrigper.no). - Beskrive objekter uten at de andre elevene ser hva du holder bak ryggen. - Utforske egenskaper med vann i sine former; flytende, halvfast og fast form(lis).
	3.-4.klasse		
14. vekt	1.-2.klasse	Stor (tung), liten (lett) vekt i forhold til noe annet. Veie objekter. Kilo som vektenhet.	- Ulik vekt på kjente og ukjente objekter: Hva er lettest? Hva tror du er tyngst? - Få i gang samtaler rundt begrepet vekt. - Enkle forsøk med analog og digital vekt. - Bruke Kims lek med objekter av ulik vekt, eventuelt rangere disse fra lettest til tyngst.
	3.-4.klasse		
		Stor (tung), liten (lett) vekt i forhold til noe annet. Veie objekter. Kilo som vektenhet. Hektoqram og gram.	- Måle og veie når vi lager mat. Matteprat. - Enkle forsøk med analog og digital vekt. - Måle og veie objekter. - Ulik vekt på kjente og ukjente objekter: Hva er lettest? Hva tror du er tyngst?

			- Få i gang samtaler rundt begrepet vekt. Vekt på objekter vi bruker mye på skolen, hjemmet m.m.
15. Temperatur	1.-2.klasse	Kald, varm, lav, høy, kjølig , iskald, kokvarm , lunken, målte eksakte temperaturer	- Kjennskap til temperaturmåler. - Enkle forsøk med temperatur.
	3.-4.klasse	Kald, varm, lav, høy, kjølig , iskald, kokvarm , lunken, målte eksakte temperaturer	- Hvordan påvirker ulike temperaturer kroppen? - Løse enkle forsøk med vann, frysepunkt, kokepunkt varmt vann og kaldt vann. - Måle og registrere utetemperatur over tid.
16. Lukt	1.-2.klasse	God og vond lukt, lukter i naturen, ulik matlukt. Malingslukt, bensinlukt ol.	- Beskrive hva som er gode lukter og vonde lukter. F.eks. beskrive hvordan maten lukter.
	3.-4.klasse	God og vond lukt, lukter i naturen, ulik matlukt. Malingslukt, bensinlukt ol. Skille mellom ulik lukter av mat.	- Sanseløker. - Lære seg begrepene vi har om smak/lukt. - Betydning av personlig hygiene. - Blindtest av ulike lukter
17. Smak	1.-2.klasse	Surt, søtt, salt, umami og bittert, forskjelling	- Blindtest av ulike smaker.
	3.-4.klasse	smak av f.eks. frukt, kjøtt ol.	- Løse enkel mat med fokus på smaker, eks i uteskole, på tur eller på Mat og helsekjøkkenet. - Samtaler rundt sammenhengen mellom smak og luktesans
18. Tid	1.-2.klasse	Dag, natt, morgen, kveld, årstider, før og etter noe, lang og kort tid, sommer, høst, vinter, vår og klokka (halv og hel time).	- Klokke-analogt og digital, sekunder, minutter og timer.
	3.-4.klasse	Dag, natt, morgen, kveld, årstider, før og etter noe, lang og kort tid, sommer, høst, vinter, vår og klokka (i sin helhet).	- Lære seg begrepene: presis, for sen eller for tidlig. - Lære om ukedager, måneder og år. - Fakta - Grunnlaget: materiell til begrepsinnlæring for spesped.

19. forandring	1.-2.klasse	I farge, form, stiling, størrelse, antall, plass, retning, årstid, døgnet's tider, temperatur, begreper om måned, år	- Turner, aktiviteter og opplegg i uteskole. - Samtale om alle typer forskjeller. - Bruke eksperimenter
	3.-4.klasse	I farge, form, stiling, størrelse, antall, plass, retning, årstid, døgnet's tider, temperatur, begreper om døgnet, måned, år, sol og måne.	- Samtaler om mørketiden. - Temaarbeid om planeter. - Kjennskap til høyvann og lavvann (ny og nemånel). - Bruke eksperimenter.
20. Fart/hastighet	1.-2.klasse	Stor fart, liten fart, rask, sakte, større, mindre-fart, størst, minst, <u>avtagende</u> , økende.	- Gå tur, løpe kort distanser, bruke stoppeklokke, integrere dette inn i lek og aktivitet.
	3.-4.klasse	Stor fart, liten fart, rask, sakte, større, mindre-fart, størst, minst, avtagende, økende, meter pr. sekund og kilometer i timen.	- Bruke naturen eks: bekker for å se hvilken fart ulike objekter kan få. - Avstand og fart i nærområdet og skoleområdet. - Ta tiden på ulike aktiviteter i uteskole/skolegården. - Samtale om objekter som har ulik fart. - Bruke uteskole aktivt som læringsarena.
21. Verdi	1.-2.klasse	Rett- galt vurderinger, affeksjonsverdi og pengeverdi.	- Konkreter i form av lekepenger. - Rollespill med bruk av lekepenger, butikk. - Ta på og lære seg form og utsende på noen mynter og sedler i Norge. - Legge sammen og trekke i fra. Forstå at antall penger du har ikke nødvendigvis betyr at du har mer pengeverdi.
	3.-4.klasse	Rett- galt vurderinger, affeksjonsverdi og pengeverdi.	- En Lære om bruken av "usynlige penger" på bankkonto/barnbankkort. - Bruke konkreter i form av pengesedler, mynter og penger som du finner lokalisert

Bu-modell (deler hentet fra Kvæfjord kommune sin Bu-modell)

			på en bankkonto som du får tilgang på ved hjelp av eget bankkort. - Snakke om ulike valutaer. - EnTo
--	--	--	---

Fast rutine for evaluering av om elevene har tilegnet seg begrepene hvert år på 1-4. Trinn. **Bruke Grunnleggende begreptest?**

Begrepsplan 5-7

Etter 1-4 trinn skal elevene ha forståelse for Nyborgs grunnleggende begreper gjennom BU-modellen. For enkelte elever vil det være nødvendig å repetere enkelte av disse videre på mellomtrinnet. Det er viktig at lærerne har kjennskap og kunnskap om disse, synliggjør dem i klasserommet og bruker dem i hverdagen. Nyborgs begreper vil også være relevant å jobbe eksplisitt med i mindre grupper for elever med FNO og språkvansker.

På 5-7 trinn vil begrepsopplæringen være todelt: innlæring av sosiale begrep og egenskaper, og faglige begreper. Dermed vil begrepene innhold være mer abstrakt enn tidligere.

De faglige begrepene er hentet fra LK20 og de tverrfaglige temaene, nasjonale prøver og Osloprøvene. På hvert trinn er det lagt inn begreper elevene bør ha forståelse for i løpet av året for best mulig grunnlag for læring videre. I tillegg til disse må lærerne plukke ut relevante begreper fra temaene som gjennomgås i hvert fag. Disse bør synliggjøres på ukeplaner eller lignende, og jobbes eksplisitt med gjennom uka.

På 5. trinn er de sosiale begrepene hentet fra SMART-oppvekt. Disse tar for seg sosiale og personlig egenskaper. De faglige begrepene fra LK20 er overordnede begreper som går igjen, og brukes blant annet i de nasjonale prøvene på 5. trinn. I tillegg gjennomføres lesekurs, og det vil også bli hentet begreper derfra.

På 6. trinn vil begrepene som brukes i osloprøven være viktig for elevene å ha kjennskap til. I tillegg er sosiale begreper knyttet til opplegg som gjennomføres på 6 trinn med helsesykepleier knyttet til kropp, seksualitet og grensesetting.

Begrepene på 7. trinn er plukket ut som en naturlig progresjon fra det som er gjennomgått tidligere, både faglige og sosiale. Faglig er det både repetisjon av enkelte begreper fra tidligere, og begreper de vil møte på i kommende osloprøver og overgangsprøver.

Trinn	Sosiale begreper	Gjennomføring	Faglige begreper	Gjennomføring
5. trinn	• Omsorg • Tålmodighet • Ansvarsbevissthet • Mot • Selvkontroll	Her vil det avsettes tid i fag som KRLE, samfunnsfag og norsk til å arbeide konkret med sosiale egenskaper hentet fra SMART-oppvekt. 18 begreper – ett i Presentere uka.	Begreper fra LK20 (IF), Utforske	Muligheter: Elevene har egne begrepsbøker der de lager tankekart eller fyller ut og limer inn utvalgte maler for begrepskart.
		Elevene har SMART-bok der begrepene skrives inn og utbroderes i	Argumentere Begrunne	

	• Hjelpsomhet • Takknemlighet • Samarbeid • Utholdenhet • Respekt • Selvtillit • Måltrettethet • Ærlighet • Humor • Læringsglede • Nysgjerrighet • Lederegenskaper • Kreativitet	fellesundervisning. Ulike aktiviteter og skriveoppdrag fra SMART. Rollespill. Delles ut lysglimt for å bruke begrepene i elevenes hverdag.	Sammenligne Påstand <u>Begreper fra lesesenteret</u> Bærekraft Mangfold Utrydningstruet Identitet Samfunn Demokrati <u>Begreper fra matte</u> Regneart Differanse Produkt Sum Dobling/halvering	Elevene kan lage egne begrepskart i creaza.no i deres versjon av digitale tankekart. På creaza finnes også en begrepsbank der man kan søke opp begreper for å få dem forklart. Ellers kan elevene også selv lage tegneserier i cartoonist for å forklare begreper.
6. trinn	Empati Inkludering Identitet Tilhørighet	Muligheter: Tankekart Rollespill Tablå	<u>Livsmestring</u> Grensesetting Nettvett Mental helse	Muligheter: Elevene har egne begrepsbøker der de lager tankekart eller fyller ut og limer inn utvalgte maler for begrepskart.

	Selvfølelse	Sosiale caser både på skolen og i lekse	<u>Osloprøven lesing.</u>	Elevene kan lage egne begrepskart i creaza.no i deres versjon av digitale tankekart.
	Medfølelse	Lage kortfilmer	Sammenligne	
	Kroppsspråk	Bruke cartoonist	Tolke	
	Valg og handling	Skrive fortelling	Vurdere	På creaza finnes også en begrepsbank der man kan søke opp begreper for å få dem forklart.
	Misforståelse	Høytlesing og diskusjon	Budskap	
	Toleranse og toleransevindu		Debatt	
		<u>Nettressurser:</u>	Periode	Ellers kan elevene også selv lage tegneserier i cartoonist for å forklare begreper.
		Redd barna		
		Blå kors		
		Unicef		
7. trinn		Verdensdagen for psykisk helse		
		Link til livet		
		RVTS - toleransevindu		
	Empati	Muligheter:	<u>LK20</u>	Muligheter:
	Sympati	Tankekart om selve ordet	Oppsummere	Elevene har egne begrepsbøker der de lager tankekart eller fyller
	Integritet	Rollepill	Reflektere	

Fordommer	Tablå	Oppklare	ut og limer inn utvalgte maler for begrepskart.
Roller	Sosiale <u>cas</u> er både på skolen og i lekse	Sammenligne	Elevene kan lage egne begrepskart i <u>creaza.no</u> i deres versjon av digitale tankekart.
Påvirkning	Lage kortfilmer	<u>Osloprøve naturfag</u>	
Fellenskap	Bruke <u>cartoonist</u>	Hypotese	
Kompromiss	Skrive fortelling	Gjøre rede for	På <u>creaza</u> finnes også en begrepsbank der man kan søke opp begreper for å få dem forklart.
Konflikt	Høytlesing og diskusjon	Konkusjon	
Raus		Observasjon	
Perspektiv	<u>Nettressurser:</u>	Næringskjede	Ellers kan elevene også selv lage tegneserier i <u>cartoonist</u> for å forklare begreper.
Rettferdighet	Redd barna	Ressurs	
Likeverd	Blå kors	Konsekvens	
Impulskontroll	Unicef	Årsak	
Intensjon	Verdensdagen for psykisk helse	Løsning	
	Link til livet	<u>Overgangsprøve/NP:</u>	
	RVTS - toleransevindu	Tema	
		Hovedbudskap	
		Lese mellom linjene	
		Trekke slutninger	
		Hensikt	
		Fortellende tekst	

Vedlegg 2 – Strukturert foreldresamtale for å få mer informasjon om morsmålet hos flerspråklige elever og ved mistanke DLD

ALDeQ foreldreintervju ved mistanke om DLD hos flerspråklige - Statped

Foreldreintervju

Dette er en oversatt og tilpasset versjon av Alberta Language and Development Questionnaire – ALDeQ (Paradis et al., 2010). Intervjuguiden kan brukes i samtale med flerspråklige barn og unges foreldre for å belyse barnets førstespråk, språklige milepæler, aktivitetsmønstre og familiebakgrunn.

A. Tidlige milepæler på førstespråket/morsmålet

1. Hvor gammelt var barnet ditt da han/hun begynte å gå?

☐ < 15 måneder
Skår = 3

☐ > 16 måneder
Skår = 0

Skriv inn skår:

2. Hvor gammelt var barnet ditt da han/hun sa sitt første ord?

☐ < 15 måneder
(1 år og 3 md. eller yngre)
Skår = 6

☐ 16–24 måneder
(1 år og 4 md. til 1 år og 11 md.)
Skår = 4

☐ > 25 måneder
(2 år eller eldre)
Skår = 0

Eksempler på barnets første ord:

3. Hvor gammelt var barnet ditt da han/hun begynte å sette sammen ord til korte setninger?

☐ < 24 måneder
(yngre enn 2 år)
Skår = 6

☐ 25–30 måneder
(2 år til 2 og 5 md.)
Skår = 4

☐ > 31 måneder
(2 1/2 år eller eldre)
Skår = 0

Eksempler på korte setninger:

4. Når du tenker på andre barn på samme alder, synes du ditt barns språkutvikling har vært annerledes enn andre barn du kjenner?

Hvis foreldrene uttrykker at barnets språkutvikling har vært like god, bedre eller raskere, skår 3 poeng. Gi 2, 1 eller 0 dersom foreldrene uttrykker at barnet har hatt langsommere språkutvikling enn andre barn.

☐ ikke
annerledes
Skår = 3

☐ litt
annerledes
Skår = 2

☐ ganske
annerledes
Skår = 1

☐ svært
annerledes
Skår = 0

SAMLET SKÅR DEL A (maks 18):

0

B. Nåværende ferdigheter på førstespråket/morsmålet

(Sammenlign barnet ditt med andre barn med samme førstespråk med unntak av spørsmål 10)

Skriv inn skår:

5. Sammenlignet med barn på samme alder, hvordan vurderer du ditt barns måte å uttrykke seg på?

☐ svært god Skår = 3 ☐ på samme nivå Skår = 2 ☐ litt svakere Skår = 1 ☐ svært svak Skår = 0

6. Sammenlignet med barn på samme alder, hvordan er ditt barns uttale av ord?

☐ svært god Skår = 3 ☐ på samme nivå Skår = 2 ☐ noen feil Skår = 1 ☐ mange feil Skår = 0

7. Er det lett/enkelt for familie og venner å ha en samtale med ditt barn?

☐ svært lett/enkelt Skår = 3 ☐ greit nok Skår = 2 ☐ vanskelig noen ganger Skår = 1 ☐ vanskelig Skår = 0

8. Sammenlignet med barn på samme alder, har barnet ditt vansker med å formulere setninger?

Eksempel: har relevant ordforråd, korrekt grammatikk, lange nok setninger til at andre forstår hva barnet sier.

☐ ingen vansker Skår = 3 ☐ ingen forskjeller Skår = 2 ☐ noen vansker Skår = 1 ☐ vanskelig Skår = 0

9. Er du fornøyd med hvordan barnet ditt snakker førstespråket/morsmålet?

☐ svært fornøyd Skår = 3 ☐ fornøyd Skår = 2 ☐ ikke helt fornøyd Skår = 1 ☐ svært lite fornøyd Skår = 0

- 10a Synes du barnet ditt snakker førstespråket/morsmålet sitt like godt som barn i hjemlandet/opprinnelseslandet?

☐ like godt eller bedre Skår = 3 ☐ nesten like godt, men noen forskjeller Skår = 2 ☐ nesten like godt, men en del forskjeller Skår = 1 ☐ ikke like godt Skår = 0

Hvis foreldrene er usikre på språkkvalitet på morsmålet/førstespråket eller ikke synes barnet snakker like godt:

10b Hvorfor tror du barnet ditt har svakere morsmål/førstespråk enn norsk? Tror du barnet ditt erstatter førstespråket/morsmålet med norsk?

Fyll inn:

SAMLET SKÅR DEL B (maks 18):

0

C. Aktivitetsmønstre og interesser

Skriv inn skår:

11. Liker barnet ditt å lese bøker eller å bli lest for?

- ☐ ofte Skår = 3 ☐ noen ganger Skår = 2 ☐ sjelden Skår = 1 ☐ aldri Skår = 0

12. Sammenlignet med jevnaldrende med samme språk, hvordan er barnets lese- og skriveferdigheter på morsmålet/førstespråket?

- Hvis barnet ikke har fått lese- og skriveopplæring på førstespråket, hopp over spørsmålet.
- Hvis barnet er yngre, skal «lese og skrive» forstås som kjennskap til bokstaver og tall.
- Hvis barnet ikke har lært å lese og skrive: Noter antall bokstaver/tegn barnet kan.

- ☐ veldig gode, kanskje bedre Skår = 3 ☐ like gode Skår = 2 ☐ ikke så gode Skår = 1 ☐ betydelig svakere Skår = 0

13. Hva liker barnet ditt å gjøre?

Hvis foreldrene nevner mer enn én kategori, skal poengene for kategoriene legges sammen og deretter deles på antall kategorier. Rund opp dersom nødvendig.

☐ språklige aktiviteter som å lese, skrive, snakke, fortelle vitser, leke skole
Skår = 3 | ☐ problemløsningsoppgaver: spill, puslespill, klosser
Skår = 2 | ☐ fysiske aktiviteter: fotball, ski, svømming
Skår = 1 | ☐ annet: tv, dataspill, spille på nettbrett, film, utkledding
Skår = 0 |
|--|--|--|--|

Notér eventuelt barnets interesser:

14. Hvor raskt/lett lærer barnet ditt nye ting?

Eksempler: ord, puslespill, sport, regler for lagspill (f.eks. fotball), bruk av nye leketøy.

☐ med én gang
Skår = 3 | ☐ etter få forsøk
Skår = 2 | ☐ trenger hjelp og støtte
Skår = 1 | ☐ trenger mye hjelp og støtte
Skår = 0 |
|--|--|--|--|

Eksempler på hvordan barnet lærer nye ting:

15. Hvordan gjennomfører barnet ditt ulike aktiviteter?

Eksempler på aktiviteter: spill, spise, se på tv, leke med leker, høre på musikk, danse.

**Driver barnet ditt med én aktivitet om gangen eller flere samtidig?
Fullfører barnet ditt påbegynte aktiviteter?**

☐ én aktivitet om gangen som fullføres
Skår = 3	☐ 1–2 aktiviteter samtidig og fullfører én av dem
Skår = 2
☐ 3–4 aktiviteter samtidig og fullfører én av dem
Skår = 1	☐ mer enn to aktiviteter, og det er sjelden noen av dem blir fullført
Skår = 0

16. Blir barnet ditt frustrert hvis andre ikke forstår hva han/hun sier?

☐ aldri
Skår = 3

☐ noen ganger
Skår = 2

☐ ofte
Skår = 1

☐ svært ofte
Skår = 0

SAMLET SKÅR DEL C (maks 18):

0

D. Familiebakgrunn

Skriv inn skår:

17a Kan du fortelle litt om hvilken utdanning og yrke nærmeste familie har (fra hjemland/opprinnelsesland/Norge)?

Formålet med spørsmålet er å gi en kontekst for skåringen av svarene i 17b.

Forelder 1 sin familie (foreldre, søsken, besteforeldre)

Forelder 2 sin familie (foreldre, søsken, besteforeldre)

17b Har alle i din familie gjennomført grunnskoleutdanning?

Spørsmålet skal ikke skåres dersom foreldrene begrunner manglende skolegang med miljømessige årsaker eller eksterne faktorer (f.eks. krig, fattigdom eller manglende tilgang på utdanningsressurser).

☐ ja
Skår = 3

☐ nei
Skår = 0

Hvis ikke, hvorfor?

18. Er det noen i familien som har hatt vansker med:

- A. lesing og skrivning
- B. å lære seg å snakke eller begynte å snakke sent
- C. å uttale ord korrekt

Hvis det er behov for utdyping, kan skjemaet under benyttes, men ikke alle punkter må gjennomgås.

☐ ingen i familien har vansker ☐ ja, muligens ☐ ja, helt sikkert
 Skår = 6 Skår = 3 Skår = 0

Spørsmålet skal ikke skåres dersom foreldrene gir uttrykk for miljømessige årsaker eller ytre omstendigheter (f.eks. traume eller operasjoner).

OBS! For å gi en skår på 6 må foreldrene angi at ingen i familien har vansker. Dersom foreldrene er ukomfortable med å svare eller ikke vet svaret, ikke skår spørsmålet.

	Søsken	Forelder 1	Forelder 2	Slektning av forelder 1	Slektning av forelder 2
Vansker med skolen eller med læring	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei
Språk- eller uttalevansker (f.eks. ord, setninger, grammatikk eller stamming)	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei
Spesialundervisning / spesialklasse / ekstra oppfølging	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei
Oppfølging av logoped	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei
Vansker med å oppfatte beskjeder eller forstå spørsmål	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei
Vansker med å lese eller skrive	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei
Vansker med å lære norsk som andrespråk	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei
Har gått ett eller flere klassetrinn om igjen	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei
Ingen slektninger har vansker	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei	☐ ja ☐ nei

SAMLET SKÅR DEL D (maks 9):

0

Oppsummering

For å beregne total skår fra foreldreintervjuet:
Legg sammen alle tellere fra de ulike delene.

Del A = 0 / (18)

Del B = 0 / (18)

Del C = 0 / (18)

Del D = 0 / (9)

Total: 0 / (63)

Foreldreintervjuet er ikke prøvd ut systematisk i en norsk kontekst, så en klart definert risikogrense for de ulike områdene og for totalskår er ikke mulig å angi. Lav skår på Del A og Del B kan indikere DLD. Språkkompetansen bør utredes nærmere.

Foreldreintervjuskjemaet Alberta Language Development Questionnaire (ALDeQ) er utviklet av Johanna Paradis og kollegaer (2010), og er oversatt og tilpasset norsk av May-Britt Monsrud og kollegaer i Statped.

Vedlegg 3 – Eksempler på arbeid med innhold, form og bruk i undervisningen

Eksempel på enkelt begrepskart elevene kan fylle ut:

Begrep:

Synonym:

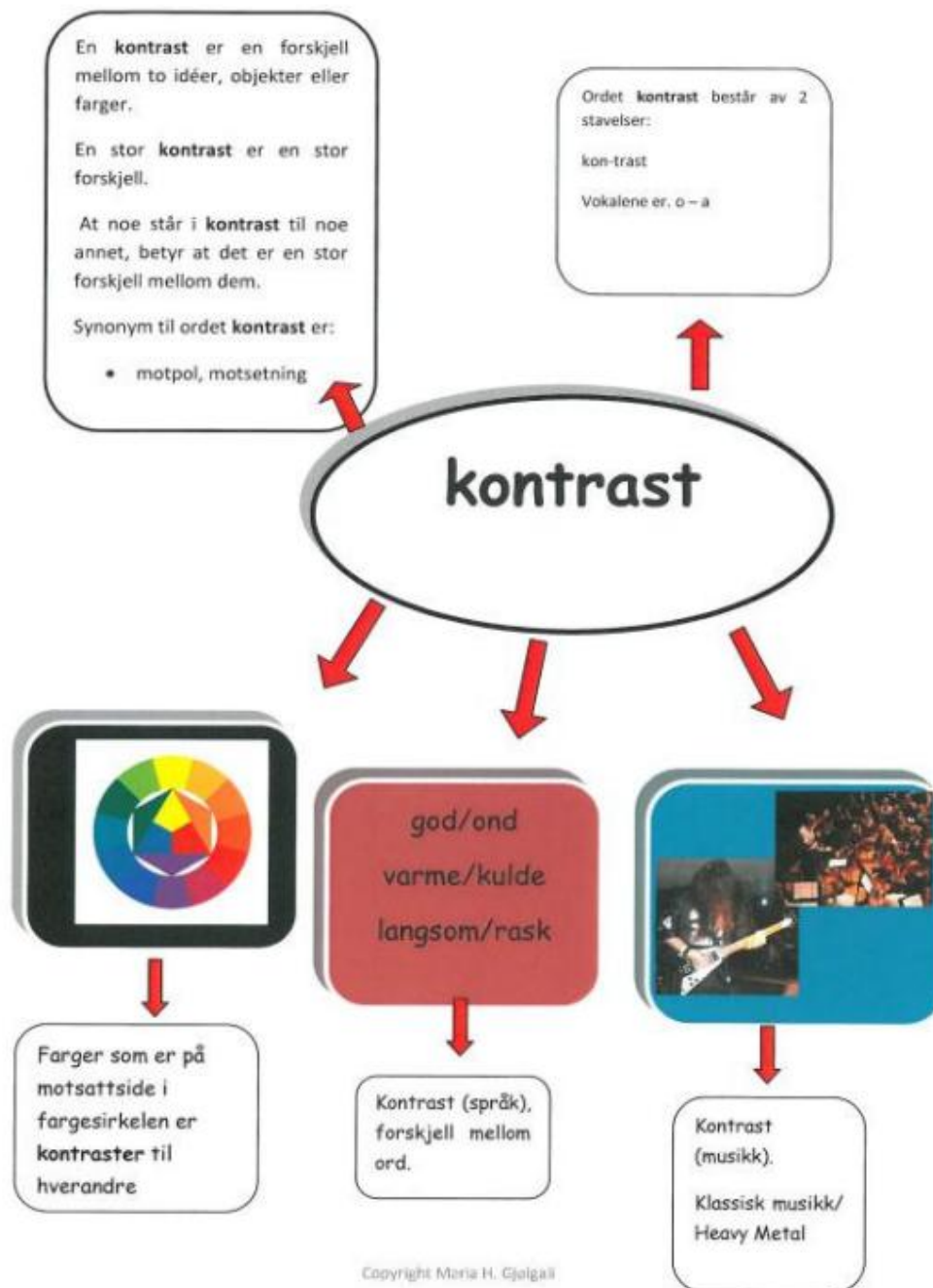
Hvordan bøyes ordet:

Ordet i en setning:

Definisjon:

Eksempler på utfylte begrepskart, hentet fra Statped's begrepsmodell/veileder for arbeid med begreper (Statped, 2026):

MIRAKEL

Ordet betyr:

*et under

Dette vet jeg om ordet

Vokaler: ordet har 3 vokaler

Stavelser : mi-ra-ke

Synonymer: uforståelig, overnaturlig, nesten ikke til å tro

Substantiv

Bruk av ordet i setning:

Det var et mirakel at sjåføren overlevde ulykken

Kopiright: Wenche Schjølberg

tyngdekraft

Når du og jeg går rundt på Jorda, virker det krefter på oss. Og vi overfører kraft til Jorda og andre ting vi er borti. Til og med når vi står helt i ro, virker det ei kraft på oss. Denne krafta heter tyngdekraft.

Tyngdekrafta virker på alt her på Jorda.

Tyngdekrafta på jorda gjør at ting faller mot jorda.

Tenk på lyd

- tre vokaler: y-e-a
- tre stavelser:
tyng - de - kraft
- sammensatt ord:
tyngde - kraft

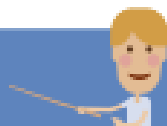
Tenk på mening

- Krefter som påvirker oss
- Ting faller ned

© Anne Grethe Kjesnes
Siv Tonje Srdsey

Vedlegg 4 – Ny i norsk: Eksempel på ordliste i klasserommet

Ordliste: uke 1

Meg selv og min skole

Meg selv	Min skole	Følelser
Hva heter du?	en skole	Hvordan føler du deg?
Jeg heter ...	et klasserom	Hvordan har du det?
jeg	en klasse	Jeg er ...
han	en skoletime	Jeg føler meg ...
hun	en skolegård	glad
du	en gang	sint
en familie	et toalett / en do	redd
en mamma	en time	trøtt
en pappa	et friminutt	lei meg
ei søster	min klasse	sur
en bror	min skole	
Har du en familie?		
Jeg har ...		

